

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Problemstilling.....	2
Problemformulering.....	3
Afgrænsning og metode.....	3
Livslang læring og livslang vejledning.....	4
Efterskolevejlederens samfundsmæssige forpligtelser.....	4
Vurdering af uddannelsesparathed.....	5
Uddannelsesplan.....	5
Nedbringelse af frafald og omvalg.....	5
Den hurtigste vej til erhvervskompetence.....	6
Samfundets behov for arbejdskraft.....	6
Efterskoleforeningens Vejledningssyn.....	7
Efterskoleforeningens Vejledningssyn kontra lovgivningen.....	7
Vejledning i individperspektiv.....	8
Omveje eller udviklingsmuligheder.....	8
Individet i vejledningen.....	9
Vejledning mellem individ og samfund.....	9
Vejlederens rolle i relationen til individet.....	11
Vejlederens rolle set med samfundets øjne.....	11
Opsamling og konklusion.....	12
Perspektivering.....	12
Litteraturliste.....	13

Indledning

I de senere år har der været en tendens i det danske samfund til øget fokus på optimering og effektivisering indenfor mangfoldige områder. Som nation i det globale samfund vil Danmark gerne stå stærkt, og i den sammenhæng nævnes danskernes arbejdskraft og innovative evner som afgørende faktorer for Danmarks internationale konkurrenceevne. Der er stor opmærksomhed på den danske befolknings arbejdsevne og uddannelsesniveau, og vi sammenligner os jævnligt med andre nationer.

På uddannelses- og vejledningsområdet kan den nævnte effektiviseringsproces aflæses i målsætninger og lovændringer. I 2015 er det målet: "at mindst 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse og mindst 50 % skal gennemføre en videregående uddannelse."¹ Vejledning bliver inddraget, som et vigtigt element til at hjælpe de unge med at vælge den rigtige uddannelse, så frafald og omvalg på uddannelserne kan begrænses.

Fra erhvervslivet i Danmark f.eks. Dansk Industri (herefter kaldet DI) og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (herefter kaldet AE) er der ligeledes fokus på, hvordan der kan spares tid og penge ved en effektivisering af uddannelsesvejen for de unge. DI og AE fremhæver vigtigheden af en effektiv uddannelsesvej, så de unge kommer hurtigst muligt igennem og undgår spildtid på deres vej til en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Problemstilling

Som efterskolevejleder arbejder jeg under den gældende lovgivning på vejledningsområdet. Efterskolevejledningen skal stå mål med den vejledning, som UU-vejledere tilbyder eleverne på tilsvarende klassetrin i folkeskolen.

I vejledningsloven står der: "Vejledningen efter denne lov skal bidrage til, at valg af uddannelse og erhverv bliver til størst mulig gavn for den enkelte og for samfundet."² Denne todeling af vejledningens formål synes jeg er interessant. Vejledningen skal tilgodese både den enkelte vejledningssøgende og samtidig opfylde samfundets behov. Det giver mig anledning til tanker om, hvorledes jeg kan varetage denne dobbelte interesse i min vejledningspraksis. Jeg overvejer i hvor stor udstrækning, det kan lade sig gøre at vejlede de unge mennesker, jeg møder på efterskolen, så det netop er til størst mulig gavn for den unge, samtidig med at jeg bestræber mig på at opfylde samfundets interesser.

Udover den gældende lovgivning har Efterskoleforeningen opstillet sit eget Vejledningssyn³, som jeg føler mig forpligtet overfor. I Efterskoleforeningens Vejledningssyn er det de unge, der er i centrum for vejledningen, og samfundets behov bliver ikke direkte nævnt.

¹ Vejlederens regelsamling s. 22.

² Vejlederens regelsamling side 21.

³ Se bilag 1, Efterskoleforeningens Vejledningssyn.

Den skærpede opmærksomhed på de unges hurtigst mulige vej igennem uddannelsessystemet sammen med 95 % målsætningen kan give mig en fornemmelse af, at vægten mellem individets og samfundets interesser er ved at tippe over til fordel for samfundet.

Det er dette spændingsfelt i min vejledning, som ligger mellem at tilgodese den unge vejledningssøgende og samtidig tage højde for samfundets behov, som jeg gerne vil arbejde undersøgende med i denne opgave.

Problemformulering

Hvilken betydning kan det have for vejledningen på Vestsjællands Idrætsefterskole, at vejledningen ifølge lovgivningen skal foregå til gavn for både individet og for samfundet, og hvilke vejledningsmæssige dilemmaer kan der opstå som følge heraf.

Afgrænsning og metode

Jeg vil i denne opgave beskæftige mig med vejledningen på efterskoleområdet. I besvarelsen af problemformuleringen vil jeg arbejde med nedenstående elementer:

- For at anskueliggøre grundtankerne bag vejledning til gavn for både individ og samfund vil jeg beskrive udvalgte elementer fra EU's "Memorandum om livslang læring" og EU's "Resolution om bedre integration af livslang vejledning i strategierne for livslang læring" (herefter kaldet EU's Resolution).
- For at belyse det samfundsmæssige nytteperspektiv, der knytter sig til vejledningen, vil jeg med udgangspunkt i lovgivningen⁴ anskueliggøre de arbejdsopgaver, jeg som vejleder på efterskoleområdet har i forbindelse med opfyldelse af samfundspolitiske målsætninger. Jeg vil inddrage elementer fra AE og DI's rapport: "Veje og omveje til Erhvervskompetencegivende uddannelse."
- Jeg vil beskrive og analysere Efterskoleforeningens Vejledningssyn (herefter kaldet EVS), hvor fokus primært er på den unges udvikling og behov, og sammenholde det med den gældende lovgivning.
- Vejledning set ud fra et individperspektiv vil jeg diskutere med afsæt i henholdsvis EU's Resolution og rapporten: "Efterskolerne og uddannelsesmobilitet."
- Jeg vil beskrive og diskutere hvilke modsætningsforhold, der kan være mellem vejledning til gavn for individet og vejledning til gavn for samfundet.

⁴ Jeg anvender "Vejlederens regelsamling, Vejlederloven med kommentarer" som kilde på lovgivningsområdet.

- Afslutningsvis vil jeg diskutere, hvilken betydning vejlederens samfundsmæssige forpligtelser kan have for vejlederens rolle i forhold til relationen til den vejledte. Jeg vil ligeledes komme ind på det omgivende samfunds vurdering af vejlederens rolle.

Livslang læring og livslang vejledning

Danmark er ikke alene om at sætte fokus på uddannelse og vejledning. I 2000 udkom EU's "Memorandum om livslang læring," som opfordrede alle EU-landene til at arbejde med strategier for, hvorledes alle borgere i EU kan gives mulighed for "livslang læring."⁵ Der opstilles "to lige vigtige mål for livslang læring: fremme af aktivt medborgerskab og fremme af beskæftigelsesegnetheden."⁶ Borgerne skal således via livslang læring rustes til at deltage i og bidrage til det videnbaserede samfund.

Memorandummet blev i 2008 fulgt op af EU's Resolution, og her kommer vejledningens betydning virkelig i spil. "Vejledning spiller en afgørende rolle i forbindelse med de vigtige beslutninger, som den enkelte skal træffe gennem hele livet."⁷ Vejledningen skal ifølge resolutionen støtte og hjælpe borgeren i overgangene mellem skole, uddannelse, arbejde, arbejdsløshed osv. Vejledning som en hjælpende hånd for arbejdsmarkedet bliver også fremhævet: "Arbejdsmarkedet er også præget af uligevægt mellem fortsat arbejdsløshed og ansættelsesvanskeligheder i visse sektorer, og vejledning er et middel til bedre at opfylde arbejdsmarkedets behov."⁸

Grundtankerne bag den todelte vejledning, kommer efter min mening tydeligt til udtryk i opfordringerne fra EU.

Efterskolevejlederens samfundsmæssige forpligtelser

Vejledernes opgaver og ansvarsområder er blevet mere og mere tydeliggjort i de seneste lovændringer på området. Som man kan læse i Vejledernes regelsamling: "er vejledning om uddannelse og erhverv rykket ind på den uddannelsespolitiske dagsorden, dels ud fra forestillinger om, at vejledning kan bringe flere

⁵ Livslang læring defineres: "som al målbevidst læringsaktivitet, som man løbende deltager i med henblik på at forbedre sin viden, sine færdigheder og sin kompetence." Memorandum om livslang læring s. 3.

⁶ Memorandum om livslang læring s. 5.

⁷ EU's Resolution.

⁸ EU's Resolution.

unge til at gennemføre en uddannelse og dels for at løse ubalancer mellem udbud og efterspørgsel på arbejdskraft.”⁹ I de næste afsnit vil jeg beskrive mine forskellige samfundsmæssige forpligtelser som efterskolevejleder.

Vurdering af uddannelsesparathed

Alle elever, som efter 9. eller 10. klasse søger ind på en ungdomsuddannelse, skal have deres uddannelsesparathed vurderet. Eleverne skal vurderes i forhold til, om de: ”har de faglige, personlige og sociale forudsætninger, der er nødvendige for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse.”¹⁰ På Vestsjællands Idrætsefterskole foretages vurderingen i et tæt samarbejde mellem elevens faglærere og vejleder. Vi prøver i fællesskab at løse den ansvarsfulde opgave, det er at vurdere, om en elev vil kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Både før, under og efter parathedsvurderingen er det hovedsagligt vejlederen, der har samtaler med eleverne omkring vurderingsprocessen og resultatet.

Uddannelsesplan

”Elever skal ved udgangen af grundskolens 9. klasse have en plan for elevens videre uddannelse.”¹¹ Samme regel gælder for elever i 10. klasse. På en efterskole er det skolen og i mit tilfælde mig som vejleder, der er ansvarlig for, at planerne bliver udarbejdet. Uddannelsesplanen skal bl.a. indeholde elevens mål for fremtidig uddannelse og den førnævnte uddannelsesparathedsvurdering (herefter kaldet UPV). Uddannelsesplanen fungerer som ansøgningsskema til ungdomsuddannelserne. Uddannelsesplanen bliver ligeledes anvendt som dokument i forbindelse med de unges uddannelses-/beskæftigelsespligt: ”15-17 årige har pligt til at være i uddannelse, beskæftigelse eller anden aktivitet, der sigter mod, at de unge gennemfører en uddannelse.”¹² Planen skal beskrive, hvorledes den unge vil opfylde denne pligt.

Af andre konkrete opgaver kan jeg nævne planlægning og evaluering af brobygning og praktik.

Nedbringelse af frafald og omvalg

I mål for vejledningen kan man læse: ”Vejledningen skal bidrage til, at frafald fra og omvalg i uddannelserne begrænses mest muligt.”¹³ Fra lovgivningens side er der en forventning om, at jeg i vejledningen kan guide eleven i gang med den rigtige uddannelse. Med den rigtige uddannelse menes en uddannelse, som den unge både kan og vil gennemføre. Som vejleder benytter jeg mig af adskillige vejledningsmetoder for at forberede og ruste eleven til uddannelsesvalget, men der er også andre ting, der har afgørende betydning. Alene de unges alder har efter min mening stor indflydelse på frafald og omvalg. Det er svært i så ung en alder at skulle træffe et afgørende uddannelsesvalg, og selv med hjælp fra en vejleder kan det være svært

⁹ Vejledernes regelsamling s. 5.

¹⁰ Vejledernes regelsamling s. 38.

¹¹ Vejlederens regelsamling s. 31.

¹² Vejlederens regelsamling s. 26.

¹³ Vejledernes regelsamling s. 21.

at forudsige, hvad dette valg vil indebære. Der er mange faktorer, der spiller ind. Det kan være personlige og familiemæssige problemer, manglende praktikpladser eller noget helt andet, der i sidste ende har afgørende betydning for, om et ungt menneske dropper ud af uddannelsen.

Videre i vejledningens mål står der: "Vejledningen skal i særlig grad målrettes unge, som uden en særlig vejledningsindsats har eller vil få vanskeligheder ved at vælge, påbegynde eller gennemføre en uddannelse eller vælge erhverv."¹⁴ For at opfylde dette krav skal jeg på forhånd kunne udpege, hvilke af de unge mennesker, som indgår i denne kategori og efterfølgende bruge mest vejledningstid på denne gruppe.

Den hurtigste vej til erhvervskompetence

Som tidligere nævnt er der stort fokus på vigtigheden af at få en erhvervskompetencegivende uddannelse. 95 % målsætningen taler sit eget tydelige sprog. De unge skal helst i gang med en uddannelse lige efter efterskolen. Det er ikke så velset, hvis de unge ønsker at gå i ufaglært arbejde eller foretage sig andet, som ikke er direkte uddannelsesrelateret.

I rapporten: "Veje og omveje til erhvervskompetencegivende uddannelse" beskriver AE og DI, hvor mange ressourcer i form af tid og penge, der bliver brugt på de mennesker, der ikke går den lige vej igennem uddannelsessystemet. Man kan f.eks. læse om pengeforbruget: "Omvejene i uddannelsessystemet for de nyuddannede i 2011 beløber sig til over 7 mia. kr."¹⁵ og om tidsperspektivet: "Samlet set har de nyuddannede i 2011 i gennemsnit brugt 5,1 år ekstra på at opnå deres erhvervskompetencegivende uddannelse."¹⁶ Som rapporten selv nævner indledningsvis, bliver der ikke taget stilling til, om der evt. kunne være nogle gavnlige effekter af at tage en omvej undervejs i uddannelsesforløbet. Både 10. klasse, højskoleophold og udlandsophold, som jeg anser for at være gode muligheder for udvikling af karriererelevante kompetencer, bliver i rapporten medregnet som omveje og dermed ressourcospild.

Samfundets behov for arbejdskraft

I mål for vejledningen er det nævnt, at vejledningen skal inddrage: "...det forventede behov for uddannet arbejdskraft."¹⁷ Opgaven med at forudsige hvilken slags arbejdskraft, der bliver brugt for, synes jeg, er umådelig svær. Når jeg skal vejlede en elev til gode muligheder for at undgå arbejdsløshed, kan jeg støtte mig til opgørelser om, hvordan situationen ser ud her og nu eller prognoser for fremtiden, men det er forholdsvis usikre fakta at bygge sine forudsigelser på. Arbejdsmarkedets behov kan nå at ændre sig betydeligt, inden den unge er færdig med sin uddannelse.

¹⁴ Vejlederens regelsamling s. 21.

¹⁵ Veje og omveje til erhvervskompetencegivende uddannelse s. 2.

¹⁶ Veje og omveje til erhvervskompetencegivende uddannelse s. 2.

¹⁷ Vejlederens regelsamling s. 21.

I processen med at nedskrive hvilke samfundsmæssige arbejdsopgaver, der tillægges vejledere, blev omfanget af opgaverne tydeliggjort for mig. Der er absolut store forventninger til, hvad vejledningen kan bidrage med i et samfundsmæssigt perspektiv.

Efterskoleforeningens Vejledningssyn

EVS har hovedsagligt fokus på individet. I de overordnede værdier kan man læse, at vejledningen som en del af efterskolens arbejde skal være med til: "...at danne og uddanne unge til at tage ansvar for eget liv i fællesskab med andre..."¹⁸ og videre står der, at "Vejledning i efterskolen tager udgangspunkt i individet og er en proces, der har til formål at gøre alle unge livsduelige, uddannelsesparate og i stand til at træffe kompetente valg for fremtiden."¹⁹ Det er den unge, der er i centrum for efterskolevejledningen. Det er den unge, der skal dannes, uddannes, blive livsduelig og uddannelsesparat.

EVS leder mine tanker hen på et konstruktivistisk menneskesyn, som man f.eks. ser det beskrevet i vejledningsteorien SCCT.²⁰ Her er en af grundtankerne, at mennesker har mulighed for at udvikle kompetencer og færdigheder livet igennem, og det fremhæves, at mennesker i høj grad kan påvirke deres egen karriereudvikling. Grundtankerne i både EVS og i konstruktivistisk vejledning er efter min fortolkning, at vejen til vellykket vejledning går igennem individet. Individets selvopfattelse, motivation og udvikling er kernen i vejledningsprocessen.

Min egen tilgang til vejledning ligger tæt op ad den konstruktivistiske vejledning, som tager sit udgangspunkt i individets udvikling og behov. På trods af at samfundets interesser ikke direkte bliver nævnt i EVS, mener jeg, at efterskolevejledningen alligevel er til gavn for samfundet. Hvis det lykkes, som det står beskrevet i EVS, at: "Vejledningsprocessen styrker unge i deres overgange til og deltagelse i ungdomsuddannelse og arbejdsliv,"²¹ og hvis de unge ligeledes: "styrkes i at tilrettelægge livsforløb og træffe reflekterede valg,"²² er der f.eks. rigtig gode muligheder for at nedbringe de unges frafald og omvalg.

Efterskoleforeningens Vejledningssyn kontra lovgivningen

Vejledningen skal, som tidligere beskrevet, være til gavn for både individ og samfund, og begge fokuspunkter er beskrevet i lovgivningen. Vejledningen tillægges således en dobbeltfunktion, som skal varetages på én og samme tid. Som beskrevet er der adskillige samfundsmæssige forpligtelser, som skal opfyldes i vej-

¹⁸ Efterskoleforeningens Vejledningssyn.

¹⁹ Efterskoleforeningens Vejledningssyn.

²⁰ Min baggrundsviden om SCCT har jeg har fra bogen "Karrierevalg."

²¹ Efterskoleforeningens Vejledningssyn.

²² Efterskoleforeningens Vejledningssyn.

ledningen. Her tænker jeg både på helt konkrete opgaver såsom uddannelsesparathedsvurderinger og uddannelsesplaner, men også på mere generelle forpligtelser som at nedbringe frafald og tilgodeset behovet for arbejdskraft.

EVS udspringer derimod primært af individets behov og beskriver, hvorledes vejledningen skal hjælpe den unge i dennes personlige og karrieremæssige udvikling. Ifølge min overbevisning vil samfundets behov i forbindelse med f.eks. frafald og omvalg efterfølgende blive tilgodeset, når og hvis det lykkes at udvikle livsduelige unge mennesker, som kan træffe kompetente valg for deres fremtidige karriere.

Her er tale om to forskellige måder at anskue vejledningen på. Enten kan man forsøge at opfylde den dobbelte målsætning på en og samme tid, eller man kan have tillid til, at vellykket konstruktivistisk vejledning i sidste ende også kommer samfundet til gode i form af borgere, der kan bidrage til samfundet med deres brugbare kompetencer og ressourcer.

Vejledning i individperspektiv

”Vejledning spiller en afgørende rolle i forbindelse med de vigtige beslutninger, som den enkelte skal træffe gennem hele livet. Vejledning kan også bidrage til at sætte de enkelte i stand til at styre deres egen løbane mere sikkert inden for rammerne af arbejdsmarkedets aktuelle funktion og opnå en bedre balance mellem privatlivet og arbejdslivet.”²³ I dette uddrag fra EU's Resolution fremhæves vejledningen som en betydningsfuld støtte for individet, og samtidig anderkendes individets mulighed for at tage styring i eget liv og planlægge sin egen karriere.

Omveje eller udviklingsmuligheder

AE og DI fremhæver i deres rapport det ressourcospild for samfundet, der er forbundet med menneskers omveje og pauser i deres uddannelsesforløb. Men rapporten beskæftiger sig ikke med de personlige udviklingsmuligheder og gavnlige effekter, der kan være for det enkelte individ ved at bruge ekstra tid på vejen til en erhvervskompetence. Som efterskolevejleder synes jeg, det vil være oplagt at lade mine overvejelser om mulige gavnlige effekter af en forlænget uddannelsesvej tage udgangspunkt i 10. klasse på efterskole, som netop optælles som en omvej i AE og DI's rapport.

Rapporten, som DAMVAD har udarbejdet for efterskolerne, giver eksempler på, hvilken gavnlig effekt et efterskoleophold kan have for de unge. I rapporten konkluderes det generelt set at: ”Efterskolen har en positiv effekt på overgangen til ungdomsuddannelse - og delvis på gennemførelse.”²⁴ og videre hvad 10. klasse angår, kan man læse følgende overvejelse: ”At efterskolen har størst effekt på både overgang og

²³ EU's Resolution.

²⁴ Efterskolerne og uddannelsesmobilitet s. 6.

gennemførelse i 10. klasse er interessant i forhold til diskussionen om, hvorvidt 10. klasse skal målrettes fagligt svage elever... Effektmålingen viser netop, at det ekstra år betaler sig - også for de stærke elever.”²⁵ Det ekstra skoleår kan altså være af stor betydning for, om et ungt menneske påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse. I svaret på hvad den positive effekt skyldes, anvendes materiale fra andre rapporter: ”En undersøgelse af 1200 unges vej til ungdomsuddannelse gennemført af CEFU peger på, at særligt 10. klasse på efterskolerne er med til at hjælpe de unge i deres afklaring af, hvad de vil, efter grundskolen.”²⁶ Det beskrives videre, at et efterskoleophold kan være med til: ”at styrke de unge afklaringsmæssigt og gøre dem mere modne samt give dem mod og selvtillid til at kaste sig ud i en ungdomsuddannelse efter 10. klasse.”²⁷ Her nævnes modenhed og selvtillid, som personlige udviklingsmuligheder for et ungt menneske, som tager 10. klasse på efterskole. Begreber som modenhed og selvtillid er ikke nemme at lave effektmålinger på, men begge dele er uden tvivl gavnlige for de unge i deres videre liv og karriere. På samme måde forestiller jeg mig, at andre såkaldte omveje på uddannelsesvejen f.eks. højskoleophold og udlandsrejser også kan have en særdeles gavnlige og styrkende effekt for individet.

Individet i vejledningen

Vejledning i et individperspektiv må have sit fokus på individets behov, og disse behov kan være overordentlig forskellige. Når jeg tænker på efterskoleeleverne i 9. klasse, er det meget forskelligt, om de føler sig rustet og klar til at starte på en ungdomsuddannelse. Nogle af eleverne virker allerede i 9. klasse afklarede og parate til deres kommende uddannelsesforløb, mens andre er helt uafklarede. De elever, som ikke synes, de er klar til en ungdomsuddannelse endnu, nævner bl.a. følgende faktorer som forklaring på deres manglende parathed: umodenhed, behov for faglig styrkelse, usikkerhed på både egne kompetencer og tvivl om uddannelsesretning. Til gengæld møder jeg i 10. klasse elever, som i løbet af efterskoleåret netop oplever, at de modnes og styrkes på disse områder.

Når jeg sammenholder konklusionerne fra Efterskolernes rapport med mine egne erfaringer fra efterskolearbejdet, hvad angår de gavnlige effekter af 10. klasse, bliver jeg bekræftet i, at det virkelig er fuldstændig individuelt, hvad der er gavn for individet. Jeg mener, at individorienteret vejledning skal tage seriøst, når et ungt menneske ikke føler sig klar til en ungdomsuddannelse. Hvis vejledningen skal være til gavn for den unge, må jeg først og fremmest at tage udgangspunkt i de behov, den unge har på det pågældende tidspunkt. Derefter må jeg i samarbejde med den unge (og dennes forældre) finde frem til, hvad der skal til for at dække disse behov, så den unge kan komme styrket videre på karrierevejen.

Vejledning mellem individ og samfund

Jeg vil i dette afsnit belyse hvilke modsætningsforhold, der kan være i den todelte vejledning.

²⁵ Efterskolerne og uddannelsesmobilitet s. 7.

²⁶ Efterskolerne og uddannelsesmobilitet s. 25.

²⁷ Efterskolerne og uddannelsesmobilitet s. 26.

Min første tanke går på de praktiske opgaver og det administrative arbejde, der ligger i f.eks. UPV og uddannelsesplaner. Jeg kan blive bekymret for, om vejledningen drukner i papirarbejde, så der bliver brugt mere tid og energi på administration end på egentlig vejledning.

Hele processen omkring UPV er efter min mening særdeles modsætningsfyldt. Her bliver vejlederens dobbelte funktion virkelig tydelig. På den ene side sidder vejlederen som en myndighedsperson, der er med til at vurdere den unge parat eller ikke parat, og på den anden side skal vejlederen forsøge at opretholde et tillidsforhold til den unge. Situationen kan være ekstra vanskelig i de tilfælde, hvor den unge bliver erklæret ikke parat. Som man kan læse i en evaluering af UPV: "Vejlederens rolle som myndighedsperson i relation til de unges valg af ungdomsuddannelse kan vanskeliggøre en tillidsfuld vejlederrelation, som spiller en central rolle for et konstruktivt vejledningsforløb."²⁸

Opgaven, som omhandler at få de unge hurtigt igennem uddannelsen og opgaven med nedbringelse af frafald, bringer vejlederen ligeledes ind i selve vejledningssituationen. I denne sammenhæng kan jeg frygte, at man som vejleder kan komme i situationer, hvor man for at opfylde de samfundsmæssige forpligtelser kan komme til at presse en ung for hurtigt videre i uddannelsessystemet. Det paradoksale er, at hvis den unge føler sig presset til at vælge en ungdomsuddannelse uden at være afklaret og parat til valget, så er der endnu større risiko for frafald og omvalg.

Samfundets formodede fremtidige behov for arbejdskraft skal der også tages højde for. Her kommer et opstillet eksempel: Jeg skal vejlede et ungt menneske, som brændende ønsker sig en specifik uddannelse. Jeg har kendskab til, at det kun er ganske få, der har mulighed for at tage denne uddannelse og efterfølgende komme i beskæftigelse på området. Hvis jeg vælger vejledning med udgangspunkt i individet, forestiller jeg mig, at jeg sammen med den unge undersøger alle tænkelige aspekter af at vælge denne specifikke uddannelse såsom indhold, optagelseskrav, beskæftigelsesmuligheder, den unges motivation for denne uddannelse og ligeledes andre uddannelser og erhverv indenfor samme retning. Dette skulle gerne give den unge mulighed for at bevæge sig i den ønskede uddannelsesretning, afklaret om valget og med en plan B i baghånden, hvis ønskedrømmen ikke kan opfyldes i første forsøg. Hvis samme vejledning bliver foretaget med udgangspunkt i samfundsperspektivet kan risikoen være, at vejlederen med beskæftigelsessituationen i tankerne bliver den, der slukker drømmen hos den unge. Efter min overbevisning hænger drømme og motivation nøje sammen, så hvis vi i vejledningen bliver drømmeknusere, er vi måske også med til at tage motivationen til uddannelse fra de unge.

Det kan være noget af en balancegang at opretholde en vejledning, som tilgodeser både individ og samfund. I kraft af de samfundsmæssige forpligtelsers stigende omfang kræver det opmærksomhed og nærvær hos vejlederen, for at modvirke at samfundets behov kommer til at vægte mest på bekostning af individets behov.

²⁸ Ungepakke 2. Midtvejsevaluering af initiativ 2: Uddannelsesparathedsvurdering (UPV) s. 9.

Vejlederens rolle i relationen til individet

Vejlederens rolle har igennem de senere år ændret sig. Som det beskrives i Vejledernes Regelsamling: ”er vejledningen blevet påført stadig flere myndighedsopgaver, hvilket i nogen grad har ændret den traditionelle vejlederrolle i retning fra at være den vejledningssøgendes advokat til at være sagsbehandler.”²⁹ Vejlederens samfundsmæssige forpligtelser og myndighedsopgaver må uden tvivl påvirke relationen til individet. Man kan sige, at vejledningen ikke kun er en sag mellem vejleder og vejledningssøgende, samfundet sidder med ved vejledningsbordet.

Som følge af at vejlederens rolle nærmer sig sagsbehandlerens rolle, er der fare for at den vejledningssøgende bliver betragtet eller oplever sig betragtet som klient. I min optik er der betydelig forskel på at opleve sig som værende vejledningssøgende eller værende klient. Der er en stor portion personlig handlfrihed forbundet med at søge vejledning til valg af uddannelse, hvorimod en klient kan være mere usikker på sine rettigheder.

Relationen mellem den unge og vejlederen er ikke ligeværdig, når vejlederen samtidig er en myndigheds-person, som det f.eks. er tilfældet med UPV. Tillidsforholdet, som er grundlæggende for vejledningssituationen, kan blive påvirket af myndighedsrollen. For et ungt menneske kan det være umådelig svært at stole på en vejleder, som set med den unges øjne kan bestemme, om han/hun må starte på den ønskede ungdomsuddannelse. I de tilfælde hvor den unge er i risiko for at blive erklæret ikkeparat, er tillidsforholdet under størst pres.

Det administrative arbejde, der ligger i vejledningen, kan også påvirke nærværet i relationen til den vejledte. F.eks. i forbindelse med udfyldelse af uddannelsesplaner. Risikoen kan være, at opmærksomheden bliver fokuseret på korrekt udfyldelse af dokumenterne, fremfor at handle om det uddannelsesvalg og de overvejelser der ligger bag.

Vejlederens rolle set med samfundets øjne

Vejledning er en svær størrelse at gøre målbar, især den individorienterede vejledning, som handler om udvikling og afklaring hos det enkelte individ. Det er vanskeligt at måle effekten af en udvikling, som foregår i det enkelte menneske. Det er derimod mere målbart at se på de samfundsmæssige opgaver, som vejlederne har. Man kan lave konkrete optællinger på frafald- og omvalgsproblematikken, og ud fra det komme med udtalelser om, hvor vellykket vejledningen er. Der er således risiko for, at det omgivende samfund får et unuanceret billede af vejledningsindsatsen, hvis den offentlige mening går i retning af, at vejledning kun er velfungerede, hvis den kan løse de samfundsmæssige forpligtelser.

²⁹ Vejledernes regelsamling s. 5.

Opsamling og konklusion

I undersøgelsen af grundtankerne bag vejledning til gavn for både individ og samfund er jeg kommet frem til, at EU's anbefalinger har sit afsæt i ønsket om at fremme borgernes aktive medborgerskab og beskæftigelsesegnethed, og på den måde give borgerne mulighed for at deltage i og bidrage til det nutidige videnbaserede samfund.

I belysningen af vejlederens samfundsrelaterede opgaver kan jeg konkludere, at disse i de senere år er øget i antal og spænder lige fra administrative opgaver som f.eks. uddannelsesplaner, over myndighedsopgaver såsom UPV og videre til opfyldelse af mere overordnede mål som nedbringelse af frafald, hjælp til hurtigere uddannelsesforløb og hensyntagen til arbejdsmarkedets behov.

Ifølge mine analyser har EVS sit udgangspunkt i den individorienterede vejledning og fokuserer ikke direkte på samfundets behov. EVS har mange ligheder med konstruktivistisk vejledning, og som handler om at udvikle, afklare og styrke selvopfattelsen hos individet. Vellykket konstruktivistisk vejledning kan indirekte være til gavn for samfundet ved f.eks. at bidrage til nedbringelse af frafald og omvalg.

Fra min undersøgelse af vejledning i et individperspektiv vil jeg fremhæve, at der altid skal tages udgangspunkt i individets behov, og at disse behov kan være overordentlig forskellige. Individets behov for et ekstra år på uddannelsesvejen kan i sidste ende give udviklingsmuligheder, som kan være betydningsfulde for det videre karriereforløb.

Jeg er kommet frem til, at vejledning, som skal være til gavn for individ og samfund på samme tid, kan give forskellige dilemmaer. Helt praktisk kan den administrative del komme til at tage tid og fokus fra selve vejledningen, og omkring UPV er der en stor udfordring i vejlederens dobbelte rolle som både vejleder og myndighedsperson med vurderingsrettigheder. Vedrørende opgaverne med at nedbringe frafald/omvalg og tilgodese arbejdsmarkedets behov kan dilemmaet synes lidt mere diffust, men det er absolut en seriøs opgave at finde balancen, så vejlederen ikke med samfundets forventninger i baghovedet presser et ungt menneske videre i en uddannelse, som han/hun ikke er klar til.

I forbindelse med vejlederens rolle kan jeg konkludere, at den har ændret sig i kraft af de samfundsrelaterede opgaver, som vejledningen er blevet pålagt. Dette er med til at vanskeliggøre opretholdelsen af en nærværende, tillidsfuld og ligeværdig relation til den vejledningssøgende. Samtidig kan det omgivende samfunds vurdering af vejledningsindsatsen komme til at handle om de målbare samfundsnyttige dele af vejledningen og ikke tage højde for den individorienterede udvikling, som er en stor del af vejledningen.

Perspektivering

Efter at have arbejdet med emnet efterskolevejledning mellem individ og samfund, er jeg blevet nysgerrig på vores samfunds fokusering på uddannelse. Man kan få den fornemmelse, at det er blevet en offentlig sandhed, at uddannelse er godt, og mere uddannelse er endnu bedre. Mine overvejelser i den forbindelse

går bl.a. på om uddannelse er det bedste i alle sammenhænge og for alle mennesker. Jeg synes ligeledes, at det kunne være interessant at undersøge begreber som uddannelsesinflation og overuddannelse.³⁰

Litteraturliste

Albrecht, Jacob (2012)	Artikel: Vi overuddanner. Magasinet Asterisk nr. 63.
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, AE og Dansk Industri, DI (2013)	Veje og omveje til erhvervskompetencegivende uddannelse.
CEFU (2011)	Ungepakke 2. Midtvejsevaluering af initiativ 2: Uddannelsesparathedsvurdering (UPV).
DAMVAD A/S for Efterskoleforeningen (2012)	Efterskolerne og uddannelsesmobilitet.
Efterskoleforeningen (2013)	Efterskoleforeningens Vejledningssyn. Se bilag 1.
Ehlers, Anne Mette (2013)	Artikel: Uddannelse er ikke for alle. Vejleder Forum 2013 nr. 4.
EU Kommissionen (2000)	Memorandum om Livslang Læring.
EU's ministerråd (2008)	Resolution om bedre integration af livslang vejledning i strategierne for livslang læring.
Hansen, Erik Møller & Frederiksen, Per Bredholdt (2012)	Vejlederens regelsamling. Vejledningsloven med kommentarer. Schultz.
Højdal, Lisbeth & Poulsen, Lene (2007)	Karrierevalg. Teorier om valg og valgprocesser. Forlaget Studie og Erhverv A/S.
Albrecht, Jacob (2012)	Artikel: Vi overuddanner. Magasinet Asterisk nr. 63.
UddannelsesGuiden (2013) (Undervisningsministeriet)	Artikel (under arbejdsmarked): De selvstændige. www.ug.dk .

³⁰ Begreberne: uddannelsesinflation og overuddannelse har jeg har fra Jacob Albrechts artikel: Vi overuddanner.

Undervisningsministeriet (2010)

Klar, parat, uddannelse - inspiration om uddannelsesparathed.

Andet:

Hansen, Anders Stav:

Noter og PowerPoint fra undervisningen.

Højdal, Lisbeth:

Noter og PowerPoint fra undervisningen.

Bilag 1:

Efterskoleforeningens Vejledningssyn

Hvad er de helt overordnede værdier. Hvad er vejledningen en del af

- Vejledning indgår som en integreret dimension i efterskolens arbejde med at danne og uddanne unge til at tage ansvar for eget liv i fællesskab med andre og understøtter den enkelte skoles værdigrundlag.
- Vejledning i efterskolen tager udgangspunkt i individet og er en proces, der har til formål at gøre alle unge livsduelige, uddannelsesparate og i stand til at træffe kompetente valg for fremtiden.

Hvad skal vejledningen handle om, - hvad skal de unge lære i vejledningen

- Vejledningsprocessen skaber muligheder for, at unge udvikler evner, kompetencer og holdninger og bliver bevidste om forhold af betydning for deres karrierevalg, så de styrkes i at tilrettelægge livsforløb og træffe reflekterede valg.
- Vejledningsprocessen styrker unge i deres overgange til og deltagelse i ungdomsuddannelse og arbejdsliv.

Rum og rammer

- Vejledningen udnytter efterskolens særlige rum med mulighed for alsidige, differentierede og meningsfulde vejledningstilgange og - aktiviteter.
- Efterskolens fællesskaber er et væsentligt rum for vejledningen.

Samarbejde

- Vejledningen foregår i samspil med de unge, deres forældre og eksterne samarbejdspartnere.

Etik

- Vejledningen tager afsæt i etiske principper om tillid, respekt, ligestilling, uafhængighed og åbenhed i vejledningen.